

33. (IV, 3.) Interca ⁶⁷⁷ Gregorius sese videns a A civibus et a quampluribus cardinalibus destitutum, omniique spe auri et argenti amissa, e quibus sancti Petri regias et cancellos et altaria decrostando nudaverat, qua secum Romanos tenuerat bellicantes, magis diligentes aurum quam apostolum Paulum, nec non locum in quo fugerat ipse nimia ac diuturna nocturnaue obsidione exire non posse, ad Robertum duces Apulie legatos, ut sibi quamecivis posset gente coadunata immensa, et sancti Petri regalibus illi refutatis, subveniret, cautissime et secretissime misit. Hic enim Apuliam et Caravriam multasque civitates marinas, exiens Nurmandiam, cujus miles pauper cum suisque sociis fuerat, noviter et injuste cum suis multis criminibus invaserat. Igitur gente coadunata inmensa et Saracenis B omnibus quos habere potuit, in paucis diebus Romanam veterem, Romanis sese ac filios ac uxores minime tuentibus, Rufini et Albini reliquiis deficientibus armata manu Robertus ⁶⁷⁸ intravit (an. 1084, Mai). Quo ingresso, post aliquot dies imperatorem Urbem exiisse invenit. Itaque gens diversa de Deo ignara, sceleribus ac homicidiis edocta, adulteriis variisque fornicationibus assuefacta, omnibus criminibus, quæ ferro et igne talibus agi solet negotiis, sese furialiter immergerat; quin etiam virgines s cratas corruptentes miserorumque Romanorum uxores incestantes, ac anulos ejus earum digitulis detruncabant. Quid multa? tribus civitatis partibus

multisque palatiis regum Romanorum adustis, Gregorius demum filiis male crismatis filiabusque pejus consecratis, cui jam spes ulla vivendi in civitate non erat, ab Urbe exiliens cum Roberto Salernum profectus est. Ubi per pauca vivens tempora, tamquam malorum poenam emeritus interit (an. 1085, Mai. 25).

54. (IV, 4.) Cum ⁶⁷⁹ hæc agebantur universa, et clericorum scisma laicorumque furialia prælia principatum tenerent, quidam sacerdos Anselmus nomine, quem dominus Thealdus in sacerdotio consecraverat, quadam die in sancti Mauritii vigiliis, dum omnium sanctorum collectam, sanctæ Mariæ vespero finito, ante altare sanctæ Mariæ ad Funticulum (147) summa cum reverentia diceret, videntibus clericis tamquam mortuus, vultu tamen coloratus pulsantibusque fibris, cadens occidit. Quo audito multi ex civitate utriusque sexus exerentes, visu videbant mirabile omnibusque terribile. Cumque multorum turmæ turmatim ad hoc convenissent inaudium, alii credebant fictitium, alii pedes subula vel aeu secure quasi mortuo pungebant. Factum est autem in altero die circa meridiem, videntibus multis ac stupefactis, quasi ab angustiis liberatus, clamans poenitentiam, spiritu restaurato sibi sese velocissime crexit: qui multa tormenta incredulis ac usurariis incredibilia, et honores et gloriam quæ super sanctos vidit viros, prout potuit, angelo sibi hæc omnia ostendente, qui spiritum ejus per diversa portavit, lacrimis multis patefecit.

Explicit liber Historiarum Landulphi historiographi ⁶⁸⁰.

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁷⁷ Titulus in codd. De morte Oldeprandi, qui Gregorius VII. dictus est (q. G. vocatus est. c. 53. A.). ⁶⁷⁸ Rubertus B. hic et infra. ⁶⁷⁹ Titulus in A. B: De transitu sacerdotis Anselmi, et quomodo (quoniam A. B.) incolumis sequenti die apparuit. De s. A. t. qualiter spiritus ejus incolumis ante s. Mariæ altare per angelum Dei transivit. A. ⁶⁸⁰ ita A. B. Finis Landulphi senioris historiarum. A.

NOTÆ.

(147) De ea v. Giuliani V, 373.

APPENDIX AD LANDULFUM.

I.

CATALOGUS ARCHIEPISCOPORUM MEDIOLANENSIVM.

EDIDERUNT L. C. BETHMANN ET W. WATTENBACH.

(Apud PERTZ, *Monumenta Germaniæ historica*, Script., tom. VIII, pag. 101.)

MONITUM.

Arnulfi et Landulphi Historiis subjicimus catalogum ad eundem cum illis terminum deductum, scilicet ad archiepiscopum Thedaldum; quem ex tribus proponimus codicibus:

1) Ambrosianus C. 133 partis inferioris, olim P. 246 et B. 245 signatus, membr. fol. ante Vitas sanctorum et sermones beati Ambrosii exhibet catalogum, continuo calamo deductum usque ad secundum Laurentium, in quo calamus quidem mutatur, sed manus eadem manet et continuo pergunt usque post Guido-

nem a. 1075. Hæc omnia igitur ex antiquiore fluxerunt a duobus saltem confecto, ut jam Papebrochius vi. l. t. Priorem partem usque ad Laurentium a. 575 ob sermonem in omnibus æqualem unus composuisse videtur; altera a. 575-1075 alium auctorem sive mavis plures satis prodit vocibus (« episcopus, obiit, sepultus est. » Reliqua vero a. 1075-1206 in codice a diversis adnotata sunt vario tempore, prouti decebant archiepiscopi, autographa igitur narratisque plerumque æqualia. Edidit primus Mabillon in Museo Italico I, 2, 109; deinde egregie illustravit Papebroch. in Actis SS., 7 Maii, p. 54; nos iterum proponimus ex ipso codice, quem flagitantibus nobis diligentissime examinavit atque in usus nostros conferri curavit vir admodum reverendus Bartholomæus Catena, bibliothecæ Ambrosianæ præfectus, cujus insigni benevolentia acceptum referimus, quod et catalogum accuratius hic proponere et de varia ejus scriptura certa afferre jam potuimus.

2) Ipse catalogus in 1. cum ad annum demum 1126 deductus esset, transcriptus fuit in alio codice metropolitano, de quo v. supra pag. 4, n. 5 jam deperdito, unde edidit Muratorius SS., IV, 141. Scriba in verbis multa mutavit, quæ omnia adnotare inutile judicavimus; quædam de suo adjecit, quæ accurate attulimus; post Otricum ab a. 1126 proprio Marte pergit usque ad a. 1176.

3) Item catalogus ex ipso codice 1 circa initium sæc. xiii in libro capituli Mediolanensis qui dicebatur Beroldus exceptus fuisse videtur ibique a varijs continuatus et prosa et versu, auctus quoque præmio de Barnaba primo episcopo. Hic Beroldus quidem intercidit; at a. 1296 vel paulo post Joannes Boffa integrum catalogum cum continuationibus inde manu continua exceptum ipseruit Novo Beroldo a se jam intra a. 1265 et 1269 confecto; cui alius quidam post a. 1371 paucula in fine adjecit. Ex hoc Novo Beroldo catalogum usque ad a. 1262 jam ediderat Muratorius SS. I, 228; nos damus integrum, prouti Bethmannus noster excepit a. 1845, viro reverendissimo Francisco Rossinelli canonico Mediolanensi et librum et hæcum gratiose concedente, cujus viri præstantissimi singularem humanitatem hac opportunitate data prædicare gratum nobis est officium.

Annos Domini, in codicibus non obvios, margini ascripsimus ex computatione Papebrochii Saxiique, etsi plurima incerta manent; postea comitis Giulini rationes secuti sumus.

INCIPIUNT NOMINA

EPISCOPORUM MEDIOLANENSIS CIVITATIS 231.

(53) Anatalon 663 sedit annos 13, depositus est 663
8 Kal. Oct. 664.

(61) Gagijs sedit a. 2, depositus est 6 Kal. Oct.
ad 663 Concilia Sanctorum (148).

VARIE LECTIONES.

661 ita 1. Incipit commemoratio hujus sancte Mediolanensis ecclesie episcoporum, quantum in hoc seculo vixerunt aut ubi sepulti sunt. Primus pontifex Mediolanensis ecclesie extitit b. Barnabas apostolus Jesu Christi, sicut b. Yeronimus inter alia, que scripsit Chromatio et Eliodoro, attestatur (a) dicens: « Barnabas qui cum Paulo verbum ministravit, primum in Roma Christum predicavit, et post Mediolani episcopus factus est. » Quod etiam b. Barnabas fuerit primus pontifex Mediolanensis ecclesie, b. Dorotheus b. Dionisii Ariopagitte discipulus in libro, quem composuit de apostolorum actibus, asserit manifeste. In ipso namque apostolo Mediolanensis ecclesia est fundata. Legitur enim in antiquissimis historiis, quæ hodie habentur in civitate Mediolanensi (b), quod ipse b. Barnabas de Romana civitate ad urbem Mediolani transtulit se, et in ea verbum vitæ predicans, cives Mediolanenses ad cultum Christi convertit et fide ei moribus informavit, et Brixianenses cives per Anathelonem suum socium ab ipso apostolo ad eos mixtum similiter ad Christum convertit. Qui quidem b. Barnabas Mediolanensem ecclesiam metropolitanam ordinans, sanxit, ut ipsa principalis culminis sedes et aliarum in sua provincia ecclesiarum metropolis perpetuo haberetur. Ac primum post ipsum præfatum Anathelonem prefecit et consecravit in archiepiscopum Mediolanensis ecclesie et primum episcopum ecclesie Brixianensis, committens sibi curam simul utriusque ecclesie. Unde versus:

*Mediolanensis preclarus Barnabas urbis
Presul pontificem sibi consecrat Anathelonem;
Metropolitano quam sublimavit honore,
Ad fidei lumen duxit morum quoque lucem.
Primum pastorem recipit simul Anathelonem
Brisia, que Christo fuerat fide juncta per ipsum.
Nobilis hec regio, tanto fundata patrino,
Ipsam collaudet merito reverenter honoret.*

a Idit 3, adjungens picturam, in qua ad sinistram spectatur MEDIOLANUM, ad dextram BRISIA, sub forma aliquot domorum cum civibus ex utraque prodeuntibus; in medio S. Barnabas sancto Anatheloni mitram imponit. Tunc scriba pergit: S. Anathelon etc. Hæc omnia exceptis versibus leguntur etiam post historiam Arnulfi in codicibus ejusdem 1. 2. 3. 4. 5. B 2. sed nequaquam ab Arnulfo profecta videntur, ut jam vidit qui ea primus edidit Muratorius SS. IV. 45. 662 Barnabas ante A. scripsit manus recentissima in codice 1. In 3. omnibus ab Anatalone ad Senatorem usque S. præfigitur; episcopus omnibus usque ad Grosolanum subjicit 2. 663 obiit hic et in sequentibus usque ad Datum 2. 664 et jacet apud Brisianam urbem in monte S. Florani add. 3. 665 sepultus ad 2. constanter ita; ad S. Naborem 3.

NOTÆ.

(148) Id cognomen erat ecclesiis S. Babilæ et S. Romani, sed jam auctor Vitarum primorum episcoporum Mediol. eum in horto Philippi sepultum esse

(a) Horum nullum vestigium in operibus Hieronymi reperire potui; sed pene eadem verba in Dorothei libro leguntur.

tradit, ubi postea S. Naboris ecclesia ædificata est; et inde translatus esse dicitur per Carolum Borromeum.

(b) In libro De situ civitatis Mediolani, Muratori SS., I, b.

- (397) *Castrianius* sedit a. 44, depositus Kal. Dec. A. tus 5. Kal. Aprilis ⁷⁹² ad Sanctum Ypolitum ⁷⁹³.
ad Sanctum Johannem ad Conca.
(138) Kalimerus sedit a. 53, depositus pridie Kal. Aug. ⁶⁹⁶.
(193) Monas sedit a. 59⁶⁹⁷, depositus 8. Kal. April. ad Sanctum Vitalem.
(303) Mirocles (149) sedit a. 22, depositus pridie Kal. Decemb. ad Sanctum Victorem ⁶⁹⁸.
(292) Maternus sedit a. 12, depositus 15. Kal. Aug. ad Sanctum Naborem.
(351) Protasius sedit a. 25, depositus 8. Kal. Decemb. ad Sanctum Victorem.
(315) Eustorgius sedit a. 17, depositus 14. Kal. Oct.
(355) Dionysius sedit a. 14, depositus 8. Kal. Jun. ⁶⁹⁹.
(574) Ambrosius sedit a. 26, m. 4, d. 5, depositus die 5. mensis Aprilis ⁶⁹⁹.
(398) Simplicianus sedit a. 10 ⁶⁹¹, depositus 18. Kal. Sept. ⁶⁹²,
(399) Venerius sedit a. 9, depositus die 4. mensis ⁶⁹³ Maii ad Sanctum Nazarium.
(408) Marolus sedit a. 15, depositus 9. Kal. Maii ad Sanctum Petrum ⁶⁹⁴ ad Sanctum Nazarium.
(423) Martinianus sedit a. 30 ⁶⁹⁵, depositus 4. Kal. Jan. ad Sanctum Stephanum ⁶⁹⁶.
(432) Clicerius sedit a. 18 ⁶⁹⁷, depositus 17. Kal. Octob. ad Sanctum Nazarium.
(458) Lazarus sedit a. 11, depositus 14. die mensis Martii ad Sanctum Nazarium.
(449) Eusebius sedit a. 17, depositus die 9. mensis Augusti ⁶⁹⁸ ad Sanctum Laurentium.
(465) Gerontius sedit a. 6, depositus die 7. Maii ⁶⁹⁹ ad Sanctum Simplicianum.
(470) Benignus sedit a. 8, depositus ⁷⁰⁰ 10. Kal. Decemb. ad Sanctum Simplicianum.
(477) Senator sedit a. 3, depositus 4. Kal. Junii ad Sanctam Eufimiam ⁷⁰¹.
(480) Theodorus sedit a. 9, m. 8, d. 17, deposi-

- (490) *Laurentius* sedit a. 23, depositus 8. Kal. Aug. ad Sanctum Cassianum ⁷⁰².
(512) Eustorgius sedit a. 7, depositus 8. Id. Jun. ad Sanctum Xystum ⁷⁰³.
(518) Magnus sedit a. 30 ⁷⁰⁴ depositus Kal. Novemb. ad Sanctum Eustorgium.
(530) Datus sedit a. 22, depositus 19. Kal. Feb. ad Sanctum Victorem (150).
(552) Vitalis sedit a. 4, depositus ad Sanctum Vitalem.
(566) Auxanus sedit a. 2, depositus 3. Non. Sept. ad Sanctum Stephanum ad Rotam.
(568) Honoratus sedit a. 2, depositus ad Nocetam ⁷⁰⁷ (151).
B (570) Frontus sedit a. 11, depositus in Genua ad Sanctum... ⁷⁰⁸.

- (573) *Laurentius* sedit a. ⁷⁰⁹ 19, m. 7, obiit 12. Kal. Septemb., sepultus est in Genua ad Sanctum Syrum. Vixit annis 85 ⁷¹⁰.
(593) Constantinus episcopus ⁷¹¹ sedit a. 18 ⁷¹², obiit die 3. mensis Sept., sepultus est in Jenua in domo sancti Ambrosii. Vixit a. 100.
(601) *Deusedit* episcopus sedit a. 28, m. 1, d. 14, obiit 3. Kal. Novemb., sepultus est in Jenua ad Sanctum Syrum. Vixit a. 90.
(630) *Austerius* episcopus sedit a. 10, m. 5, d. 7, obiit die 4 mensis Julii, sepultus est in Jenua ad sanctum syrum. Vixit a. 70.
C (641) *Fortis* episcopus sedit a. 3.
(645) *Johannes* episcopus sedit a. 10, obiit 4. Non. Jan., sepultus est ad Sanctum Michaelem in Domo (152).
(655) *Antonius* episcopus sedit a. 2, obiit pridie Kal. Nov., sepultus est ad S. Simplicianum.
(657) *Mauricillus* episcopus sedit m. 4.
(668) *Ampelius* episcopus sedit a. 5, sepultus est ad Sanctum Simplicianum.

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁹⁶ in ecclesia sua add. 3. ⁶⁹⁷ LXIV. 2. ⁶⁹⁸ ad corpus addit 3. ⁶⁹⁹ in ecclesia sua add. 3. ⁶⁹⁹ obiit Nonas m. Apr. 2. in ecclesia sua addit 3. ⁶⁹¹ Il vel 1 corr. *Papebr.* ⁶⁹² in ecclesia sua add. 3. ⁶⁹³ d. IV. K. M. 3. IV. Nonas M. 2. ad basilicam apostolorum 2. *constanter ita pro* ad S. Nazarium. ⁶⁹⁴ ad S. P. *desunt* 3. ⁶⁹⁵ VIII. corr. *Pap. p. LXXXIII.* ⁶⁹⁶ ad Rotam add. 2. 3. ⁶⁹⁷ ita 1. 2. 3. VIII. corr. D. P. p. LXXXIII. ⁶⁹⁸ obiit VI. Idus Aug. 2. ⁶⁹⁹ VII. die 3. ob. IV. Nonas M. 2. (*colitur III. Nonas.*) ⁷⁰⁰ obiit V. K. D. 2. (*colitur XII. Kal. Dec.*) ⁷⁰¹ III. mens. VIII. dies XV. obiit IV. K. 1. 2. ⁷⁰² VIII. obiit K. A. 2. ⁷⁰³ Laurentium 3. *In codice 1. nomen sancti evanuit; manus recentior superscripsit ipolitum. Sepultum esse in sacello S. Hippolyti basilicæ Laur. annexo dicit Saxius, Series p. 156.* ⁷⁰⁴ VI. K. A. sepultus est ad S. Ypolitum 2. Cass. sive ad predictam S. Ypolitum 3. *Scil. his duobus simul dedicata erat ecclesiola illa. Vicende di Milano p. 294.* ⁷⁰⁵ sepultus est in supradicta ecclesia 2. S. Xysti sacellum adhærebat basil. S. Laurentii. ⁷⁰⁶ XIII corr. D. P. ⁷⁰⁷ sepultus est in ecclesia S. Georgii ad Nocetam 2. d. est ad Nocetam in e. s. G. 3. ⁷⁰⁸ nomen sancti deest 1. d. in G. ad S. *desunt* 2. XI. Isto primus concessit cathedram Ambrosianam symoniace; cui condigna pena pro meritis respondente, ipsam terra absorbit sicut Dathan et Abiron, nec corpus ejus ultra visum vel repertum christianam sepulturam recipit addit. 3. ⁷⁰⁹ *Posthæc in 1 forma litterarum aliquantulo minor esse incipit, sed manus eadem plane, quæ et præcedentia exaravit; fortasse itaque scriba calamum hic sistens, alio tempore resumpsit, quem cœtinuo deduxit usque ad mortem Guidonis a. 1075.* ⁷¹⁰ LXXXII. 2. v. a. 85. *hic et in tribus sequentibus deest* 3. ⁷¹¹ ep. deest *constanter* 3. ⁷¹² VIII. corr. *Papebr.*

NOTÆ.

- (149) Ordinem nominum hic inversum esse probavit Papebroch. l. I., p. 59.
(150) Corpore a Constantinopoli Mediolanum relato.
(151) *Noceto* quod 5 m. p. Mediolano abest; v.

- Fumagalli Vicende di Milano p. 250, seqq.
(152) Hoc usque ad Heriberti tempora ignoratum est, v. Arn. II, 20. Eccl. illa prope metropolitani erat ædificata, v. Vicende di Mil. p. 261.

- (672) Mansuetus episcopus sedit a. 9, obiit 11. A 5. Kal. Octob., sepultus est ad Sanctum Ambrosium juxta ⁷⁹⁸ altare sanctæ Marcellinæ.
- (684) Benedictus episcopus sedit a. 47 ⁷¹⁰, obiit 5. ⁷¹⁰ Id. Mart., sepultus est ad Sanctum Ambrosium.
- (721) Theodorus episcopus sedit a. 14 ⁷¹⁰, sepultus est in monasterio Auronæ ⁷¹⁴ (153).
- (736) Natalis episcopus sedit m. 14, obiit pridie Id. Maii, sepultus est ad Sanctum Georgium (154).
- (744) Ailifretus episcopus sedit m. 9, sepultus est ad Sanctum Nazarium.
- (738) Stabilis episcopus sedit a. 2, m. 4, obiit Id. Decemb., sepultus est ad Sanctum Ambrosium.
- (741) Lætus episcopus sedit a. 13, m. 11, obiit pridie Non. April., sepultus est ad Sanctum Ambrosium.
- (755) Thomas episcopus sedit a. 28, d. 5, obiit 5. Kal. Octob. ⁷¹², sepultus est ad Sanctum Laurentium.
- (784) Petrus episcopus sedit a. 17, m. 2 ⁷¹⁰, obiit Id. Maii, sepultus est ad Sanctum Ambrosium.
- (803) Odelbertus episcopus sedit a. 9, m. 7, obiit 5. Kal. Martii, sepultus est ad Sanctum Ambrosium.
- (813) Anselmus episcopus sedit a. 5, obiit 5. Id. Maii, sepultus est ad Sanctum Ambrosium.
- (818) Bonus episcopus sedit a. 4, obiit 10. ⁷¹⁰ Kal. Febr., sepultus est ad Sanctum Ambrosium.
- (822) Angelbertus ⁷¹⁰ episcopus sedit a. 1 ⁷¹¹, m. 2, d. 22, obiit 7. Idus Octob., sepultus est in ecclesia C. hiemali.
- (824) Angelbertus episcopus sedit a. 35, m. 5, d. 17, obiit Id. Decemb., sepultus est ad Sanctum Nazarium.
- (860) Tado episcopus sedit a. 7, m. 6, d. 13 ⁷¹⁰, obiit 7. Kal. Junii, sepultus est ad Sanctum Ambrosium.
- (868) Anspertus episcopus sedit a. 16 ⁷¹⁰, m. 5, d. 13, obiit 7. Idus Decemb. ⁷¹⁰, sepultus est ad Sanctum Ambrosium.
- (882) Anselmus sedit a. 14, m. 6, d. 22, obiit 5. Kal. Octob., sepultus est ad Sanctum Ambrosium juxta ⁷⁹⁸ altare sanctæ Marcellinæ.
- (896) Landulfus sedit a. 3, diebus minus 38, obiit Nono ⁷¹⁰ Novembris, sepultus est ad Sanctum Ambrosium.
- (899) Andreas sedit a. 6, m. 3, obiit pridie Kal. Mart. ⁷¹⁰, sepultus est ad Sanctum Ambrosium.
- (906) Acho sedit a. 12, m. 6, obiit 7. ⁷¹⁰ Idus Sept. ⁷¹⁰, sepultus est in ecclesia hiemali.
- (918) Warimbortus ⁷¹⁰ sedit a. 2, m. 8, obiit 18. Kal. Sept., sepultus est ad Sanctum Stephanum ad Fonti (155).
- (921) Lampertus sedit a. 9, m. 8, d. 15, obiit 13. Kal. Julii, sepultus est in ecclesia hiemali.
- (931) Hilduinus sedit a. 5, d. 25 ⁷¹¹, obiit 2. ⁷¹⁰ Kal. Augusti, sepultus est in ecclesia hiemali.
- (936) Ardericus sedit ⁷¹⁰ a. 12; m. 2, obiit 3 Idus Octob., sepultus est in ecclesia Apostolorum intra capellam sancti Lini papæ ⁷¹⁴.
- (948) Aklelmannua et Manasses 5 annos inter se dividerunt.
- (953) Gualpertus sedit a. 18; obiit 8. Idus Novemb., sepultus est in ecclesia hiemali.
- (970) Arnulfus sedit a. 3, m. 4, obiit 16. ⁷¹⁰ Kal. Maii, sepultus est in ecclesia hiemali.
- (974) Gottefredus sedit a. 5, m. 1, d. 25, obiit 13. Kal. Octob., sepultus est in ecclesia hiemali.
- (979) Landulfus sedit a. 18; m. 3 ⁷¹⁰, obiit 10. Kal. Aprilis ⁷¹⁰, sepultus est ad monasterium sancti Celsi ⁷¹⁰.
- (998) Domnus ⁷¹⁰ Arnulfus sedit a. 19, m. 9, d. 6, obiit 5. Kal. Martii ⁷¹⁰, sepultus est ad Sanctum Victorem ad Corpus ⁷¹⁴.
- (1018) Domnus Heribertus sedit a. 27 ⁷¹², sepultus est ad Sanctum Dionysium.
- (1045) Domnus Guido sedit a. 26 ⁷¹⁰, obiit 10. Kal. Sept., sepultus est in Bergullio ⁷¹⁴.
- (1075) Domnus Tedaldus archiepiscopus ⁷¹⁰ sedit a. 9 et m. 3 et d. 21, obiit 8. Kal. Junii, sepultus est in Arona.

VARIE LECTIONES.

⁷¹⁰ XLIII. corr. *Papebr. a cujus computatione abhinc discessi.* ⁷¹⁰ VI. 2. VII. 3. ⁷¹⁰ obiit pridie Idus Maias addit 2. ⁷¹⁰ Olonæ 2. Orone 3. ⁷¹⁰ Dec 3. ⁷¹⁰ IV. 2. 3. ⁷¹⁰ XV. 3. ⁷¹⁰ hic deest 2. ⁷¹⁰ a. II. 3. ⁷¹⁰ XXII. 2. ⁷¹⁰ XIII. 2. 3. ⁷¹⁰ Oct. 3. ⁷¹⁰ i. a. s. M. desunt 2. ⁷¹⁰ ita 1. hic et alibi passim; Nonis 3. IV. Non. *Epitaph. ap. Giul. II, 75.* ⁷¹⁰ Maii 2. ⁷¹⁰ VI 2. ⁷¹⁰ Dec. ad S. Ambrosium 3. ⁷¹⁰ hic et Lampertus desunt 2. ⁷¹⁰ XV. 2. 3. ⁷¹⁰ IV. 2. ⁷¹⁰ deest 2. m. H. desunt 2. 3. ⁷¹⁰ L. quam ipse hœdificari fecit 3. ⁷¹⁰ VI. 2. ⁷¹⁰ diebus XIII. addit 2. ⁷¹⁰ Octob. 3. r. *Giulini II, 452.* ⁷¹⁰ quod ipse noviter hœdificavit indictione X. 2. ⁷¹⁰ deest 2. 3. const. ⁷¹⁰ Maii indictione I. 2. Martii etiam *Necrol. S. Joh. Modestæ, Giulini IX, 32.* ⁷¹⁰ ad C. desunt 2. 3. ⁷¹⁰ XXVI. m. IX diebus XIX. obiit VI. die mensis Januarii, s. e. in ecclesia s. Dionysii confessoris. 2. obiit XVII. Kal. Febr. a. est ad S. Dionysium cujus monasterium hœdificavit et ditavit 3. ⁷¹⁰ XXVI. m. I. diebus IV. o. XII. K. 2. ⁷¹⁰ ad Bergulli. Cessavit episcopatus annos III. et dimidium 2. in Bergullo veteri prope Alexandriam. 3. *Hic desinit manus primaria in 1. Qui sequuntur archiepiscopo, singuli ibi singulis scripturis notantur; unde apparet, paulatim eos prouti succedebant, adjunctos esse a diversis scribis.* ⁷¹⁰ deest 3. const. s. a. IX. m. VII. d. XXVIII. 2.

NOTÆ.

(153) Sc. quod Aurona soror ejus fundaverat : S. Maria d'Orona vocabatur. Vicende di Milano p. 273.

(154) in Palatio, quam basilicam ipse fundaverat ;

v. Saxii Seriem p. 251. Vic. di Mil. p. 289.

(155) Ita dictum, quia baptisterium erat, feminis destinatum, dum maribus sanctus Joannes ad Fontes patebat.

(1086) Dominus Anselmus archiepiscopus sedit a. 7 et m. 5 et d. 4, obiit pridie Nonas Decemb., sepultus est in basilica Apostolorum.

(1093) Dominus Arnulfus archiepiscopus sedit a. 3 et m. 9 et d. 19; obiit 8. Kal. Octobris, sepultus est in Claviensi monasterio ⁷⁵⁶ (156.)

(1097) Venerabilis memoriæ ⁷⁵⁷ Anselmus archiepiscopus sedit a. 3 ⁷⁵⁸ et m. 10 et d. 28; obiit pridie

(1101) Kal. Octobris, sepultus est Constantinopoli, ut peregrinus, in monasterio Sancti Nicolai.

(1102) Grosolanus hæc ⁷⁵⁹ sedem a. 9 et m. 4 perturbavit.

(1112) Dominus Jordanis archiepiscopus sedit a. 8 et m. 9 et d. 3; obiit 4. Non. Oct., sepultus est apud Sanctum Ambrosium juxta pulpitum ⁷⁶⁰.

(1120) Dominus Olicus archiepiscopus sedit a. 5 B et m. 6 diesque 11; obiit 5. Kal. Junii, sepultus est in ecclesia hiemali juxta pulpitum.

Cod. 1.

(1126) Ab electione domini Anselmi de Pusterla usque ad electionem domini Ribaldi (113 S. Aug. 3), qui tunc erat Albensis episcopus, sunt a. 9 et d. 29.

Codd. 2. 3. et manu rec. in 1.

(1136) Anselmus qui dicitur de Pusterla sedit a. 10 et m. 1 et d. 14; obiit 19. Kal. Sept. ⁷⁶¹, sepultus est in Roma ad Sanctum Johannem Lateran.

Codd. 1. 3.

(1135) Robaldus sedit a. 10 et m. 4 et d. 26; obiit autem 3. Kal. Jan., sepultus est in ecclesia beatæ Mariæ quæ dicitur hiemalis, juxta pulpitum. Fuerunt autem ab ipsius obitu usque ad electionem domini Oberti dies 26 ⁷⁶².

(1146) Obertus sedit a. 20, m. 2 ⁷⁶³ et d. 6; obiit autem 6. Kal. Aprilis, sepultus est Beneventi exulans pro fide in ecclesia sanctæ Sophiæ. Fuerunt autem ab obitu ipsius usque ad

Cod. 2.

Robaldus sedit a. 10, C sepultus est in ecclesia hiemali sub pulpito.

Obertus sedit a. 20, hebdomad. 9, hæc sunt dies 64, et sepultus est in civitate Beneventi ad monasterium Sanctæ Sophiæ. Obiit 7. Kal. D Aprilis, anno d. i. 1167.

A electionem domini Galdini dies 20.

(1166) Galdinus se lit a. 10, eadem die consecratus et mortuus. Obiit autem 14. Kal. Maii supra pulpitum beate Tegle, prædicans populò verbum fidei et veritatis, et præcipue contra catharos. Sepultus est in eadem ecclesia juxta pulpitum. Fuerunt autem ab obitu ipsius usque ad electionem domini Algisii septimanæ 10 et dies 4 ⁷⁶⁶.

Galdinus sedit a. 10, et sepultus est in ecclesia sanctæ Teglae. Obiit 13. Kal. Maii in die dominico 15, die post pascha, et tunc temporis pascha fuit 14. ⁷⁶⁴ diem mensis Aprilis; eodem die pariter ægrotavit et mortuus est, et fuit bixestus in illo anno d. i. 1176 ⁷⁶⁵.

(1176) Algisius ⁷⁶⁷ sedit a. 8 et m. 9, quinque diebus minus. Vacavit autem sedes per m. 1 et d. 11. Sepultus est autem ⁷⁶⁸ in ecclesia yemali juxta pulpitum.

(1185) Dominus Ubertus ⁷⁶⁹, qui et papa Urbanus, sedit a. 2 et m. 4 et d. 10 ⁷⁶⁶. Vacavit autem sedes m. 1 et d. 16. Sepultus vero est in ecclesia Ferrariensi.

(1187) Milo ⁷⁶⁴ sedit a. 7 ⁷⁶³ et m. 8 et d. 8. Vacavit autem sedes per 26 dies ⁷⁶².

(1195) Ubertus de Terziago sedit m. 9 et d. 5. Vacavit autem sedes d. 29.

(1196) Philippus ⁷⁶⁴ sedit a. 10 et m. 4 et d. 7. Vacavit autem sedes d. 24. Sepultus ⁷⁶⁸ est in ecclesia sanctæ Mariæ Majoris Mediolani.

Cod. 3.

1207. [1206] die sabbati, 11. Kal. Jan. electus fuit dominus Ubertus de Pirovano, qui erat Romano curie cardinalis. Sedit autem a. 4 et m. 3 et d. 2. Obiit 9. Kal. Oct. in sabbato sancto (187) et sepultus est in die pasche in ecclesia yemali juxta pulpitum. Vacavit vero sedes usque ad 4. diem Maii.

(1211) Dominus Girardus de Sessa, qui erat electus Novariensis et apostolicæ sedis legatus, sedit electus tantum et non consecratus nec etiam confirmatus, a 4. die Maii usque ad 16. diem Decembris. Obiit Cremonæ et ibi sepultus est. Vacavit autem sedes in magna lite et discordia m. 10 et d. D 20; ejus discensionis causa fuit in examinatione electionis trina divisio. Una pars enim domino archiepiscobitero suum prestitit favorem, alia pars

VARIÆ LECTIONES.

⁷⁵⁶ Arnulphus ep. sedit annis III. m. X. sap. est in mon. s. Kaloceri in Clivate. 2. ⁷⁵⁷ hæc duo verba in 1. videntur esse ejusdem scripturæ, sed aliquis, cui fortasse non placebant, delere conatus est. Desunt 2. 3. ⁷⁵⁸ IV. ob. peregrinando et s. est in civitate C. 2. ⁷⁵⁹ G. ep. sedit a. VII. et m. IV. sepultus est Romæ ad S. Sabam. 2. G. habuit sedem a. IX. et m. IV. 3. ⁷⁶⁰ e. in monasterio S. Ambrosii 2. ⁷⁶¹ Octob. 1. et s. est Romæ ad S. I. Ycolanum Lateranum. 2. Mediolani fuit ecclesia S. Joh. Iolani, quæ postea S. I. de Laterano vulgo vocabatur. Vicende di Mil. p. 259. ⁷⁶² XXIII. 3. ⁷⁶³ m. II. desunt 3. ⁷⁶⁴ lege quarto. ⁷⁶⁵ Hic desinit 2. ⁷⁶⁶ IV. incarnationis MCLXXXVI. XVIII° mensis Aprilis. addit 3. Abhinc in 1. manus s. XIV. pergit. ⁷⁶⁷ de Pirovano addit 3. ⁷⁶⁸ deest 3. ⁷⁶⁹ Crivellus addit 3. ⁷⁶⁰ VI. 3. ⁷⁶¹ de Cardano addit 3. ⁷⁶² VIII. 3. ⁷⁶³ sepultus in ecclesia yemali addit 3. ⁷⁶⁴ de Lampugniano addit 3. ⁷⁶⁵ Sepultus — Mediolani desunt 3. Hic desinit 1.

NOTÆ.

(156) San Calogero di Civate, situm inter duo lacus Larii cornua.

(157) A. 1212 secundum hanc computationem, quam multis argumentis impugnavit Giulini.

domno archidiacono, tertia episcopo Verzellensi A (158), qui erat hujus ecclesie ordinarius et post mortem predicti legati et electi ante hanc examinationem legatus apostolice sedis effectus. Nullius tamen electio fuit ab electoribus secundum morem solitum pronunciata, qualibet parte suam electionem effectui fore mancipandam affirmante, et una quidem asserente, se numero ampliorem et ideo suum electum esse pronuntiandum, aliarum vero partium utraque allegante, se licet numero brevior, tamen digniorem et ideo suam electionem esse efficacior. Hec quippe contentio multo tempore duravit, quasi tamen sopita, nec coram iudicibus fuit *quæstio* bene discussa nec ventilata; quare adhuc remanet insoluta. Propter hujusmodi contentionem dominus papa capituli nuntiis ad se convocatis, dominum Henricum de Setara, hujus ecclesie cimiliarcham et ipsius apostolici subdiaconum, qui erat Bononie in scholis, in pastorem elegit a. D. 1213, 4. die Nov. Et notate quod paucis ante temporibus, mortuo beato Galdino, quasi similis sed non tam proluxa fuit contentio inter archipresbyterum et archidiaconum; propter quorum contentionem electores et episcopi hujus ecclesie utroque illorum abjecto elegerunt dominum Algisium de Pirovano, qui erat similiter cymiliarcha et presbyter quo nullus postea usque nunc fuit huic ecclesie atilior.

Hiis igitur factis cupidus moneatur honoris,
Viribus aut plausu fastuve minisve ⁷⁶⁶ vel astu
Quemlibet incassum se niti magnificandum,
Et Christi fasces fictos vitare sodales.

Hiis etenim fisci quoad hiis sunt scandere nisi,
Fratres manserunt quibus patres esse cupierunt.
Non fatias partes homo, si vis aut cupis arces,
Nec fratrum plaudas vitiiis, tibi robur ut addas.
Non humiles fastu preme, necve minis nec et astu.
Qui facit ista quidem, fugat hunc quem querit

[honorem.]

Munera ne cupias; que captans quam sit iniquus,
Vige rite simo quinto psalmo sinuatur (159).

Non te ergo laqueet quis donis. sit quasi piscis
Lesus curva puta sub munere ⁷⁶⁷ quolibet era.

Non tribulos plantas, violas et lilia juctes,
Sontes magnificans, mites ut villia calcans.

Non pingues ungas, macros arere sinendo,
Divitibus tribuens et egenis non miserendo.

Non studeas ursos et equos volucresque cibare,
Pauper et ante domum frustra clamet: *Misere!*

[rere!]

Non carnis curam, mox vermibus esca future,
Perfice, set memores anime busto cariture.

Hoc modo que monui, spernas si corde maligno,
Quo cupis, haud scandes, digne mansurus in imo.

Hic quoque qui scandit, si non servaverit ista,
Quo magis ascendit, tanto magis verget ad ima.
Sin autem spernas, et hic impleat illa benigne
O utinam veniat! regnabitis ambo perhenne.

Obiit predictus dominus Henricus de Setara Brebie a. D. 1230, 16 Kal. Oct., et sepultus est in ecclesia sancti Victoris ad ulmum; et modo translata est in ecclesia sanctorum martirum Naboris et Felicis, et ibi jacet. Stetit autem in episcopali sede a. 46 et m. 10 minus 12 diebus. Stetit equidem ideo dixit et non sedit, sicuti de plerisque suprascriptis dictum est, quia stare pugnantis est seu laborantis, sedere vero quiescentis. Toto enim fere sui regiminis tempore in labore fuit et pugna non minima, scilicet pro totius ecclesie tuenda libertate, pro istius majoris ecclesie honore conservando, pro hereticis expellendis, pro episcopis qui videbantur a subjectione Mediolanensis ecclesie absoluti, recuperandis. Unde dominum Omnebonum episcopum Ceremonensem, qui debitam huic ecclesie reverentiam annis pluribus prestare recusaverat et se teneri obedire omnino negabat, post multos labores et sumptus et diutinam contentionem et prolixam in curia Romana cum cohabitam, tandem evictum est per sententiam condemnatum debitam fidelitatem prestitum juramento solito more publice coram cuncto civitatis istius clero, ibi etiam astante innumera populi utriusque sexus multitudine diversarum etatum, scilicet puerorum, adolescentium, juvenum et senum, in medio ecclesie beate Tegle sibi et Mediolanensi ecclesie fecit exhibere a. D. 1229. in festo purificationis beate Marie, hora 3, clero veniente cum processione a Sancta Maria Beltrade secundum debitam consuetudinem. — Vacavit autem sedes episcopalis d. 28, videlicet usque ad pridie Id. Oct. (1230) quo die fuit electus dominus Guilielmus de Ruzolio, istius ecclesie venerabilis archidiaconus, cum omni pace et concordia totiusque capituli consensu et favore.

Cui tribuat Christus data munera sic duplicare,
Audiat ut digne carmen felicitus euge!

Cum lex divina precipiat et ipsa legis capitula persuadent, ut in eo opere, in quo apparet aliquid de diminutione, ille qui ad illud supplendum magis appropinquat, merito subesse teneatur, et cum complemento in actu perduxisse: cum quedam de domino Guilielmo venerabili archiepiscopo per-scripta invenimus, non autem omnia digne completa, ad illud declarandum proposui fore inducendum, ut ea quae de ipso cognovi et intellexi digna memorie commendanda in scriptis reponerem; non ut ex hoc sperem recipere premium, set hec mea potius volo scripta de tanto nobili viro dicta in die luceant et in tenebris non esordescant, id est vos presentes illuminent et

VARIAE LECTIONES.

⁷⁶⁶ faustuve minusve cod. quod correximus ob paulo post sequentia. ⁷⁶⁷ munera cod.

NOTÆ.

(158) Aripando de vicecomitibus.

(159) l. e. insinuatur psalmo 25¹⁰.

subsequenter in posteris elucescant. Uude mei ver-
sus sic ordine continuantur :

Anni tunc Domini currebant mille ducenti,
Ad quos jam denu conjunxit quater et unus,
Cumque die quarta, que venerat ante Kalendas
Illius mensis qui dicitur Aperiensis (1244, Mart. 29):
Cum de Ruzolio Guilielmus pastor amandus
Ex isto mundo migravit in arce perhenni,
Necnon et menses per quinque fideliter ultra
Astitit, et junctis super hoc ter quinque diebus.
Quem pietas redimit, quem lex divina reformat,
Quem mores laudant, quem vita beata coronat;
Artibus instructus, divino fonte repletus,
Exemplisque suis nos omnes ipse docebat.
Elloquio Marcus est Cicero Tullius iste;
In bello Turnus, quando ferus hostis agebat;
Alter Cato fuit, quem pax tranquilla juvat.
Nam dabat optanti pacem, sibi quando petebat.
Quid referam? non ultra valet mea lyra sonare.
Nam mihi si centum linguas Deus ipse dedisset,
Laudes nempe suas non possem scribere cunctas.
Ergo Deum patrem devota mente precemur,
Qui talenta dedit pastoribus ipse requirit,
Ut sibi det requiem vitam quoque prestat eternam.
Qui legit hos versus, moneo precibusque peroro,
Dicat, quod Christus jam sibi parcat. Amen.

Prefatus dominus Guilielmus sedit in episcopali
sede a. 10 et m. 5 et d. 15; obiit 1244, quarto die
exeunte Martii. Vacavit autem sedes m. 2 et d. 19.
Sepultus vero est in monasterio Clarevallensi (160).

Leo archiepiscopus de agnatione nobilium valva-
sorum de Perego sedit a. 16 et m. 3 et d. 30. Electus
autem fuit 1241 in festo sancti Viti (Jun. 15); obiit
vero 1257, 14° die Octobris; sepultus vero est in
ecclesia Salvatoris in loco de Legniano, forbannitus
a popularibus civitatis Mediolanensis. Qui forbannitus
cum ordinariis Mediolanensis ecclesie fuit ab
ipsis popularibus, pro eo quod ipse et ordinarii pre-
dicti aliquos de ipsis popularibus titulare in clericis
ipsius ecclesie noluerunt; et non solum forbanniti
propter dictam causam, set spoliati bonis suis per
eos fuerunt. Qui dictus Leo archiepiscopus tamquam
peregrinus et ejectus ab eis de civitate Mediolani in
predicto loco obiit (an. 1257). Vir strenuus et constans
libertatem Mediolanensis ecclesie defendit
usque ad obitum suum. Per cujus obitum vacavit
sedes ipsa a. 4 et 9 mensibus et 7 diebus.

Anno vero Domini 1262, 11 Kal. Aug., tempore
quo dominabantur Turriani civitati Mediolani, dicte
Mediolanensi ecclesie dominus Urbanus papa quartus
premia meritis condignis dispensans et de pastore
providere procurans, diligenti habita examinatione
de domno Ottone tunc archidiacono prefate ecclesie
Mediolanensis, qui a veteri et nobilissima Vice-
comitum prosapia sumpsit originem, in terra Montis

A Flasconi providit, ejus mores et vitam cognoscens
honestate fulgere. De cujus vita et moribus quoniam
res obtulit, quamquam ratio persuadeat aliquid
enarrari, tamen non multum curandum est, quia
ipsius honestatem solertiam atque peritiam in arti-
culis necessitatum patientia, in gratiarum retribu-
tione misericordia evidentissime manifestant. Nam
novercante fortuna multarum adversitatum patienter
tolleravit aculeos, et in habundantia prosperitatum
pallio humilitatis vestitus, se pauperibus affabilem
et hostibus propriis, ut narrabitur, misericordem
se prebuit et tutorem. Cumque Turrianis predictis
notificatum fuisset, de dicto domino Ottone archie-
piscopo prefate ecclesie fore provisum, ipsius indu-
striam atque potentiam sibi formidolosos timentes

B doluerunt. Quapropter dictum dominum archiepis-
copum ab ipsius sede prohibentes, ne populum suum
gubernare valeret, non causa ut causa moti quam-
plurimos quos ei existimabant fore propitios, de
civitate turpiter expulerunt. Dominus vero archie-
piscopus predictus amicorum suorum incomoda et
populum suum desolatum regimine secum sepe re-
putans, et hiis duobus defectibus subvenire dispo-
nens, congregatis amicis suis exulantibus, eum eis-
dem intravit Aronam (an. 1263, Apr. 1). Quod cum
ad Turrianorum pervenisset notitiam, freti marchio-
nis Pallavicini (161) subsidiis, qui tunc matri eccle-
sie inimicari presumpserat, cum parato exercitu
prefatum dominum archiepiscopum de predicto loco
Arona cum suis adherentibus expellentes, circa a. 15
ipsam a sede propria compulerunt enormiter exulare.
C Postremo divina providentia videns populum beati
Ambrosii sui patris doctrina desolatum evanescere,
et pastoris et populi miserie finem congruentem im-
ponens, nec volens eos de sue rei publice terminis
eliminatos videri a. 1277 adeo dictum dominum ar-
chiepiscopum viribus et favore munivit, ut ipse in
festo beati Agnetis (Jan. 21) predictos Turrianos
cum suis complicitibus in burgo Dextio (162) existen-
tes magno ipsorum conflictu debellaret et vinceret, in
quo conflictu Turrianorum et ipsorum complicitium
magna strage perempta, multi capti fuerunt ad ipsius
domini archiepiscopi deducti presentiam; inter quos
fuit dominus Neapoleo cum quibusdam aliis de majori-
bus domus sue. Tunc misericordia pii patris hos-
tium suorum subiit adversitati compatiens; offen-
siones sibi per eos ylatas per tempora anteacta sibi
ipsis remisit, et eos cum signo sancte crucis ab ex-
communicationis vinculo, quo propter demerita
astricti tenebantur, absolvit. Et in hoc uno claruit
superbementia misericordie tanti patris, quod cum
perpessi graves injurias ab ipso domno Neapoleone
et aliis captivis ipsum et alios gladiis conarentur
invadere, ipse dominus archiepiscopus nequaquam
divine pietatis oblitus, impetuose voluntati se
multorum objiciens, ipsorum furorem extinxit,

NOTÆ.

(160) Chiaravalle, prope Mediolanum.
(161) Uberti.

(162) Desio, 10 m. p. dist. t a Mediolano

et ipsorum captivorum vitam ab illorum feroci animo preservavit. His ita actis, dominus archiepiscopus supradictus ad tria disponens sue dignitatis officium, videlicet ad Dei gloriam exaltandam, sui incrementum archiepiscopatus, et ad Christi pauperum subventionem quos Christi nuntios cognoscebat, civitatem Mediolani cum amicia suis intrans sine triumpho elatione, sedem propriam est ingressus. Igitur victoriam supradictam de divina dispensatione precibus beate Agnetis virginis, in cuius festo pefatorum Turrianorum modo predicto fuit strata potentia, pastoralis clementia processisse cognoscens ad Dei et ipsius beate virginis honorem in ecclesia hyemali beate Marie construxit capellam, quam ut inferius continetur, sufficienter dotavit. Ad clerum Mediolanensem disciplinandum in sacra pagina, doctorem ordinarium in eadem sacra scientia, qui sit de domo Vicecomitum, si in eadem domo reperitur idoneus, in dicta ecclesia ordinavit. Ecclesiam vero sancti Bartholomei ad buschum, et hospitale sancti Jacobi in strata porte Cumane, et ecclesiam sancti Georgii de Legniane cum suis pertinentiis, comuni mense capituli ecclesie Mediolanensis, que minus sufficiens erat, pro cottidianis distributionibus concessit. In augmentum quoque mense sui archiepiscopatus possessiones et terras ipsius pulcherrimis edificis decoravit, videlicet excellenti arce Angleriam, arce etiam decora Travallas (163), pulcro etiam Cassianum (164) castello, preciosis etiam burgum Legnani pallacis, ac etiam domibus burgum de Abiate (165) magis congruentibus et decoris. Possessiones et divitias in loco Cosorezo (166), multaque alia edificia et possessiones archiepiscopatu acquisivit. Tandem ille spiritualissimus pater, cujus tota intentio convertebatur ad Deum, carnali copula sibi conjunctos ditare non studens, sua disposuit in hunc modum. Hospitale quidem novum, cujus fundator extiterat, magna possessione in loco Trivulzio jacente dotavit; de cuius proventibus ordinavit annuatim dari capitulo beate virginis Agnetis libras 60, doctori theologie libras 400 pro suo sellario, pro suo etiam annuali libras 20 monete tunc currentia. Ultimo bona sua: patrimonialia immobilia hospitali Jerosolimitanorum pro subsidio terre sancte, mobilia vero omnia pro faciendo hospitale ad usum pauperum, in sua ultima voluntate legavit. Cujus legati fidecommissarii apud Sanctum Donatum in strata hospitale comodum confecerunt. In predictis autem operibus vigilans ille pater piissimus, cum in archiepiscopali sede a. 33 et diebus 23 sedisset, a. 1205. die 8. Augusti vocatus de tenebris

A hujus vite ad patriam celestem migravit. Cujus corpus jacet in supra scripta capella beate Agnetis in archa marmorea decenter sculpta, ibi elevata post altare ipsius; cujus anima per Dei misericordiam requiescat in pace. Amen. Predicta autem omnia per infrascriptos versus in archa dicti Domini archiepiscopi littera aurea scriptos breviter declarantur:

*Inclitus ille pater, patrie lux, gloria patrum;
 Fulgor justicie, fidei basis, archa sophye,
 Largitor venie, portus pietatis egenis,
 Intrepidus pastor, quem molles nulla laborum
 Ardua devicit, populo latara quietem;
 Ille pius princeps et presul amabilis, in quem
 Altus virtutum splendor concenerat omnis;*
 B *Quo Mediolanum radiabas lampade tanta
 Totaque fulgebat regio, nunc pallet adempto:
 Clara Vicecomitum proles, venerabilis Otto,
 Oh dolor! oh vulnus! cinis est hoc marmore factus.
 Christe pater vite, requiescat spiritus in te!
 Annis undenis ter sennis terque diebus
 Presuit ecclesie pastor bonus Ambrozius 160.*

Dominus Guillelmus filius condam domini Thon e de Pusterla de Tradate fuit capellanus comensis domini Johannis papæ XXII, necnon prepositus de Posonio (167) de Hungaria ac archipresbyter ecclesie sancti Johannis de Modestia, et ecclesie Mediolanensis ordinarius et cimiliarcha, canonicusque ecclesie sancti Johannis de Castro Seprio. Deinde dominus Clemens papa VI pronuntiavit ipsam dominum Guillelmum patriarcham ad ecclesiam Constantinopolitanam, sibi in comendam predicta omnia beneficia concedendo. Postremo dominus Urbanus V (168) transtulit eundem dominum Guillelmum ad archiepiscopatum ecclesie Mediolanensis, comendans sibi patriarchatum et alia beneficia supradicta; que translatio facta fuit 1361. Prenominatus vero dominus Guillelmus optinuit patriarchatum a. 16 et m. 7, et archiepiscopatum a. 9 m. 4 cum patriarchatu et aliis beneficiis memoratis. Et sepultus fuit in Avinione in domo fratrum predicatorum (an. 1371).

In 1. hæc leguntur in fine addita:
 1344 [1342] (169) Dominus Johannes de Vicecomitibus factus fuit archiepiscopus Mediolanensis, et vixit in archiepiscopatu annis 11. Obiit 1355. quinto Octobris, die dominico. Qui etiam fuit dominus generalis civitatum Mediolani, Bononiæ, Januæ, Parmæ, Placentiæ, Bobii, Laudæ, Brisiæ, Pergami, Cremonæ, Cumarum, Vercellarum, Nova-

VARIE LÉCTIONES.

160 hic desinit scriptor in media pagina. Alius in sequenti; agenda sequentia subjecit medio sæc. XIV.

NOTÆ.

- (163) Travallia, ad lacum Verbanum.
 (164) Nunc Cassano Magnano prope Gallarate.
 (165) Abiate Grasso seu Biagrasso.
 (166) Casorezzo in plebe Legnani.
 (167) nunc Presburg.

- (168) Imo Innocentius VI, si annum recte indicavit, v. Giuliani contin. II, 105.
 (169) Potius 1342 Jul. 17; v. Giuliani contin. I, 450. Obiit a. 1354; ib., p. 538.

riae, Asti, Tretonæ, Alexandria; qui multa bona A scilicet libros in officio et theologia, calices, cruces, paraverat et parabat suæ ecclesiæ, si heredes ejus figuras sanctorum, aureas mitras, baculos, etc. ipsi ecclesiæ dimisissent, ipse non potuit attingere,

II.

JOANNIS PETRI PURICELLI.

DISSERTATIO

Utrum sanctus Ambrosius clero suo Mediolanensi permiserit ut virgini nubere semel posset.

(Apud MURATORI, *Rer. Ital. Script.* IV, 120.)

MONITUM.

Errores quos Landulphus in Historia sua ubique sparserat inde originem habent quod in ea fuerit sententia S. Ambrosium clero suo permisisse ut virgini nubere semel posset, Græcorum more. Hinc etiam ipsius querelæ et odium in Romanos pontifices, qui restituendæ in Ecclesia Mediolanensi veteri disciplinæ cum SS. Arialdo et Herlembaldo incubuerant. *Joannes Petrus Puricellus* adversus Landulphi nostri testimonium pluribus invictissimis argumentis rem adeo exegit in sua peculiari dissertatione cap. 92 Vitæ S. Herlembaldi, ut omnem dubitationi locum eriperet. Quamobrem ego, qui Landulphi editionem ornaveram, scandalum passus ab homine dicacissimo, verebar ne piæ lectorum aures ipsius lectione offenderentur; ob eam rem consulto viri doctissimi laudatam dissertationem hic subtexui, ut Landulpho et omnibus cum eo sentientibus castigatio præsens esset, et pits omnibus de malignitate ac mendacio schismatici hominis ornatissimus triumphus.

DISSERTATIO.

I. Inter omnes Arialdi adversarios, qui ei, dum viveret, ejusque interim fautoribus in os resisterint, ueminem profecto adhuc inveni qui cleri Mediolanensis conjugia expresse asseruerit a sancto, jam olim antistite, nostro Ambrosio permessa, vel etiam comprobata fuisse. Quocirca ne tale quidem alicujus adversarii effatum colligi potest ex universo hactenus hoc opere nostro, quo cæteroque alia tam multa in medium proferuntur hinc inde argumenta quibus clerus, tam noster quam externus, sua ejusmodi conjugia tutari pertinaciter conabatur.

II. Non defuere tamen alii postea historiarum scriptores, qui talibus cleri matrimonii patrocinium sapientissimi pariter ac sanctissimi ejus doctoris disertè non minus quam indubitanter affluerint, eorumque primus se mihi Datus offert ille chronologus, quem multi nostrum, ac sanctum fuisse archiepiscopum, a sancto Gregorio papa Magno commendatum, existimant: Quos ego quidem Dissertationis meæ Nazarianæ capite 39, numero 10, refellebam: pauloque post in idem signentum secundo illi subscribit Landulphus ille Senior, quem capite pariter illo 39, numero 13, tum etiam præfatione in hujus operis librum primum, et ejusdem libri primi capite 2 indicavi. Ac suas quidem Historias contemporaneæ protraxerunt, Datus ad annum Christi salutem septuagesimum quartum, Landulphus vero ad octogesimum quintum supra millesimum; sicut ego pro Datio concludebam, capite illo 39, numero 14; pro Landulpho autem in hujus operis libro primo, capite 2, numero 3.

III. Datum ipsum audiamus. Licet enim tale illius Chronicum nullibi hoc tempore inventiatur; ipsissima tamen ipsius hac de re verba nihilominus habemus e Gualvano Flamma, qui duo ejus exemplaria suo tempore suos in usus habebat in promptu. In suo igitur Chronico Majori, secundum exemplar in Ambrosiana bibliotheca custoditum, capite 397, Gualvanus hæc inde posteris exscripta reliquit,

B quæ pariter ego dissertationis Nazarianæ capite illo 39, numero 11, recitabam: *Chronica Dath*: « In synodo Damasi primi centum quinquaginta episcoporum, celebrata in Constantinopoli, ubi beatus interfuit Ambrosius, gravissima dissensio exorta est inter sacerdotes uxoratos ex una parte, et inter sacerdotes sine uxore viventes ex altera. Qui sacerdotes sine uxore dicebant sacerdotes uxoratos salvari non posse. Summus pontifex hanc questionem commisit beato Ambrosio. Qui sic ait: Perfectio vitæ non in castitate, sed in charitate consistit, secundum illud Apostoli, primæ ad Corinthios capite 13: *Si linguis hominum loquar et angelorum, etc.* Ideo lex concedit sacerdotes semel virginem uxorem ducere, sed conjugium non iterare. Si autem, mortua prima uxore, sacerdos aliam duxerit, sacerdotium amittit. » Ipsissima igitur hæc de re verba Datii hæc erant, teste Gualvano Flamma, qui eis etiam temere consensit, ut paulo post videbimus.

C IV. Datum, sicuti dicebam, concursu subsequutus est postea Landulphus ille Senior, et ejusmodi sententiam, libro 1, capite 11, et inscripto *De monogamia sacerdotibus secundum doctrinam beati Ambrosii, hunc in modum paulo aliter expressit*: « Sedente beato Ambrosio, gravissima dissensio orta est coram apostolico in synodo, inter sacerdotes monogamos, et alios sub virginitate aut castitate degentes. Quod factum, apostolico imperante, et aliis episcopis consentientibus, datum est in judicio beati Ambrosii ut, quidquid ipse diceret, sanctum et firmum teneretur. At beatus Ambrosius, cognoscens sensus humanos pronos ad peccandum maxime propter incontinentiam, sciens aliquem nec virginitatem nec castitatem nisi a Deo habere posse, quod in libro De officiis jam dictaverat, ait: De monogamia sacerdotum quid loquar? quando una tantum permittitur copula, et non repetita; et hæc lex est, non iterare conjugium. Sicque dicens, omnem dissen-